

№ 1372. - [Електронний ресурс]: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=31396.

17. Про оптимізацію центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 09.12.2010 р. № 1085/2010 // Урядовий кур'єр. - 2010. - № 234.

18. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI // Голос України. - 2011. - № 65.

19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо національних комісій, що здійснюють дер-

жавне регулювання природних монополій, у сфері зв'язку та інформатизації, ринків цінних паперів і фінансових ринків: Закон України від 07.07.2011 р. № 3610-VI // Голос України. - 2011. - № 145.

Ващенко Ю.В.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
Надійшла до редакції 23.08.2012

УДК 342.951:355.1 (477)

ЗАХОДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАПОБІГАННЯ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ВІЙСЬКОВОЮ СЛУЖБОЮ ПРАВОПОРЯДКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Поляков С. Ю.

Збройні Сили України (далі - ЗС) є найчисельнішою озброєною державною структурою України, на яку покладуються важливі завдання щодо здійснення збройного захисту державного суверенітету від військової агресії. Однією із заповнених ефективного здійснення ЗС захисту держави є забезпечення законності і правопорядку в усіх можливих спектрах функціонування системи вітчизняної армії. З метою досягнення зазначеного державою створена низка спеціалізованих інституцій, які уповноважені застосовувати специфічні адміністративно-запобіжні заходи з метою запобігання фактам протиправної поведінки серед військовослужбовців і порушення військової дисципліни. Однією з таких інституцій є Військова служба правопорядку (далі - ВСП). Тому метою статті є висвітлення заходів адміністративного запобігання, які посадові особи ВСП уповноважені застосовувати при виконанні службових обов'язків. В основу статті покладено аналіз законодавства України про ЗС, Військову службу правопорядку, а також праці з адміністративного права таких вітчизняних учених як А.Т. Комзюк, В.К. Гіжевський, Т.О. Коломоєць, Ю.П. Битяк, В.В. Зуя.

Заходи адміністративного запобігання вчиненню правопорушень у системі ЗС держави є особливою категорією заходів, що застосовується тоді, коли правопорушення ще не було вчинене, але є підстави вважати, що воно може бути вчинено у майбутньому. Особливе значення заходів адміністративного запобігання полягає в тому, що за їх допомогою можливо не тільки запобігати вчиненню дисциплінарних проступків серед військових, але й інших правопорушень, у тому числі й злочинів.

Адміністративно-правова природа засобів адміністративного запобігання правопорушенням у системі ЗС України є особливою. Річ у тім, що адміністративно-запобіжні заходи становлять окрему групу заходів, які опосередковано пов'язані з адміністративно-примусовими заходами і є їх "передвісником". Слід зазначити, що на сьогодні ані в адміністративно-правовій науці, ані в адміністративному й військовому законодавстві України, немає вичерпного переліку заходів адміністративного запобігання, що слід визнати недоліком і доктринальних досліджень, і нормотворчої діяльності. Серед науковців також немає одностайності в цьому питанні. Т.О. Коломоєць у цьому контексті вказує на те, що адміністративно-запобіжні заходи є сукупністю заходів офіційного впливу державних органів щодо фізичних і юридичних осіб, незалежно від волі й бажання остан-

ніх, у вигляді моральних, особистих, майнових, організаційних обмежень їх прав, свобод, законних інтересів задля запобігання вчиненню протиправних діянь як будь-якими, так і конкретними особами, забезпечення правопорядку за будь-яких умов [5, 174].

Приміром В.К. Гіжевський вважає, що систему заходів адміністративного запобігання складають: перевірка документів, обмеження руху транспорту й пасажирів при проведенні літерних, спортивно-масових та масових заходів на об'єктах транспорту, догляд, безперешкодне входження до жилих і службових приміщень, використання в невідкладних випадках транспортних засобів й засобів зв'язку, вилучення майна, реквізиція [4, 28]. А.Т. Комзюк, у свою чергу, зазначає, що аналіз чинного законодавства і практики його застосування дозволяє дисертанту назвати адміністративно-запобіжними заходами, які міліція застосовує у своїй правоохоронній діяльності: 1) перевірку документів; 2) взяття на облік і офіційне застереження осіб про неприпустимість протиправної поведінки; 3) огляд - особистий огляд і огляд речей, вантажів, багажу, транспортних засобів, зброї й боеприпасів, різних об'єктів; 4) відвідування підприємств, установ і організацій; 5) входження на земельні ділянки, у жилі та інші приміщення громадян; 6) внесення подань до державних органів, підприємств, установ, організацій, посадовим особам про необхідність усунення причин і умов, які сприяли вчиненню правопорушень; 7) тимчасове обмеження доступу громадян на окремі ділянки місцевості й об'єкти (блокування районів місцевості, окремих споруд і об'єктів); 8) обмеження (заборону) руху транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних шляхів; 9) адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі; 10) використання транспортних засобів, а також засобів зв'язку, які належать підприємствам, установам, організаціям [6, 99].

Цікавою і практично виваженою є позиція Ю.П. Битяка і В.В. Зуя, які зазначають, що вказаної групи заходів слід віднести наступні: вимога припинити окремі дії, перевірка документів, облік і офіційне застереження громадян, огляд, право входити безперешкодно у будь-який час доби на територію й у приміщення підприємств, установ та організацій, також митних, на земельні ділянки, у житлові та інші приміщення громадян, внесення подань про усунення причин і умов правопорушень, тимчасове обмеження або заборона доступу гро-

Правове забезпечення адміністративної реформи

мадян на окремі ділянки місцевості й об'єкти з метою забезпечення громадського порядку, громадської безпеки, охорони життя й здоров'я людей, обмеження або заборона руху транспорту й пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг, а також право зупинити транспортні засоби, відвідувати підприємства, установи й організації для виконання контрольних і профілактичних функцій, здійснення адміністративного нагляду за особами, до яких він застосовується, а також контролю за засудженими до кримінального покарання, не пов'язаному з позбавленням волі, примусовий привід для медичного обстеження [3, 114].

У загальному порядку, чинне законодавство України не встановлює в збиральному плані перелік таких особливих, надзвичайних умов, з появою яких виникає можливість або обов'язок застосування заходів адміністративного запобігання. Але у сфері функціонування ЗС на законодавчому рівні держава зобов'язує різні суб'єкти військового управління постійно вживати всіх заходів щодо запобігання правопорушенням незалежно від наявності підстав вважати, що є загроза вчинення правопорушення. Відповідно до ст. 3 Закону України "Про військову службу правопорядку у Збройних Силах України" від 07.03.2002 р. № 3099-III (далі - Закон) одним з основних завдань Військової служби правопорядку є "запобігання вчиненню й припинення злочинів та інших правопорушень у ЗС України", "участь в охороні військових об'єктів та забезпеченні громадського порядку й військової дисципліни серед військовослужбовців у місцях дислокації військових частин, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях" [1]. Відповідно до вказаного законодавчого акту посадові особи ВСП, при здійсненні покладених законодавством обов'язків, мають право застосувати такі заходи адміністративного запобігання:

- вимагати від військовослужбовців ЗС України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів та від інших осіб у військової формі одягу, звільнених з військової служби в запас або відставку з правом її носіння, дотримання громадського порядку, правил носіння військової форми одягу, припинення правопорушень, а також дій, що перешкоджають здійсненню завдань і функцій Служби правопорядку;

- перевіряти у військовослужбовців і військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, а на території військових частин (військових об'єктів) також в інших осіб документи, що посвідчують їх особу, та інші документи, необхідні для з'ясування питань, що належать до компетенції Служби правопорядку;

- у невідкладних випадках, пов'язаних з урятуванням життя людей і майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які були присутні на місці вчинення злочину, заходити до жилих та інші приміщення, які належать громадянам, на територію й до приміщень державних органів, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності з наступним повідомленням про це прокурора протягом 24 годин;

- в установленому порядку входити на територію й до приміщень військових частин і оглядати їх;

- входити на військові об'єкти й ділянки місцевості, які охороняються вартами, з метою припинення злочинів, переслідування військовослужбовців та інших осіб, які підозрюються в учиненні злочину, з дозволу осіб, яким варті підпорядковані, і в присутності чергового

військової частини або його помічника;

- перебувати на військових об'єктах, території і в приміщеннях військових частин у встановленому законами порядку для забезпечення безпеки військовослужбовців та інших громадян, запобігання чи припинення злочину, виявлення й затримання осіб, які його вчинили;

- отримувати на письмовий запит від військових частин, а також від підприємств, установ і організацій, незалежно від їх підпорядкування й форми власності, також від громадських організацій, відомості, необхідні у справах про злочини та у зв'язку з матеріалами про правопорушення, що знаходяться у провадженні Служби правопорядку;

- вносити у межах своєї компетенції відповідним органам виконавчої влади, військовому командуванню, органам військового управління, органам місцевого самоврядування, громадським організаціям або посадовим особам підприємств, установ і організацій незалежно від їх підпорядкування й форми власності подання щодо усунення порушень закону, причин і умов, що їм сприяють;

- тимчасово обмежувати або забороняти доступ військовослужбовців та інших осіб на окремі ділянки місцевості чи об'єкти для забезпечення державної таємниці, громадського порядку й безпеки, охорони життя й здоров'я людей, збереження речових доказів;

- зупиняти військові транспортні засоби ЗС України та інших військових формувань у разі порушення їх водіями правил дорожнього руху, за наявності ознак, що свідчать про технічну несправність транспорту або забруднення ним довкілля, а також відстороняти від керування військовими транспортними засобами осіб, які перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, а також тих, які не мають документів на право керування або користування транспортними засобами;

- сприяти командирам військових частин в усуненні порушень правил утримання шляхів, які знаходяться на території дислокації військових частин, обмежувати або забороняти проведення ремонтно-будівельних та інших робіт чи заходів на зазначених шляхах, якщо при цьому не дотримуються вимоги правил дорожнього руху;

- вносити відповідним органам внутрішніх справ пропозиції про анулювання дозволів на придбання, зберігання та носіння зброї й боєприпасів, а також спеціальних засобів самооборони, виданих військовослужбовцям та іншим громадянам, які проживають на територіях дислокації військових частин і зловживають спиртними напоями, уживають наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги без призначення лікаря, хворіють на психічні захворювання, та в інших випадках, передбачених законом.

Окрім зазначених, деякі адміністративно-попереджувальні заходи визначаються і на підзаконному рівні. У цьому контексті доречно згадати про Інструкцію про порядок організації патрульно-постової служби (далі - ППС) Військовою службою правопорядку в ЗС України, що затверджена Наказом Міністерства оборони України від 7 лютого 2012 р. [2]. Інструкцією, зокрема, встановлено, що при здійсненні ППС військовослужбовці патруля уповноважені здійснювати деякі заходи адміністративного запобігання, які за змістом кореспондуються з тими, що зазначені у Законі. Зокрема, при здійсненні ППС військовослужбовці ВСП уповноважені:

- імперативно вимагати в усній формі від військово-

носія військової форми одягу, припинення правопорушень, а також дій, що перешкоджають здійсненню повноважень Служби правопорядку;

- перевіряти в інших осіб у військовій формі одягу, звільнених з військової служби в запас або відставку з правом її носіння, документи, що засвідчують особу, та вимагати дотримання правил носіння військової форми одягу;

- перевіряти у військовослужбовців документи, що посвідчують їх особу;

- за потреби проводити огляд речей затриманих військовослужбовців, що знаходяться при них з метою відшукування документів і предметів, що можуть бути знаряддями вчинення правопорушення або речовими доказами, мати небезпеку для оточуючих;

- під час проведення заходів щодо затримання осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, а також за обставин, що загрожують життю і здоров'ю людей, тимчасово обмежувати або забороняти рух транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць та автомобільних доріг.

У контексті розбудови міцної воєнної організації держави, безсумнівним постулатом стає твердження про те, що краще запобігти вчиненню правопорушення у ЗС, аніж потім притягувати винну особу до юридичної відповідальності. Саме цим зумовлюється соціальна важливість адміністративно-запобіжних засобів. Адміністративно-запобіжним засобам забезпечення законності і правопорядку в ЗС, що вживаються ВСП, притаманні деякі особливості: по-перше, застосування таких заходів може бути пов'язаним з учиненням конкретним військовослужбовцем систематичних порушень законності і дисципліни в минулому; по-друге, заходи адміністративного запобігання можуть застосовуватися уповноваженими суб'єктами військового управління тоді, коли мають місце реальні припущення про можливі порушення правопорядку; по-третє, заходи адміністративного запобігання можуть застосовуватися внаслідок події, або передбачення можливості їх виникнення, що виникають і відбуваються поза волею людей.

Отже, застосування адміністративно-запобіжних заходів уповноваженими посадовими особами Військової

служби правопорядку є не лише вагомим чинником виявлення і запобігання правопорушенням серед військовослужбовців і працівників системи ЗС України, а й запорукою підтримання належного стану законності і правопорядку Сектору безпеки і оборони. Застосування будь-якого запобіжного адміністративно-правового заходу в системі функціонуванні ЗС України має профілактичний характер і переслідує кінцеву мету - підтримання високого рівня боєздатності частин і підрозділів ЗС Вітчизни.

Література

1. Про військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 р. № 3099-III // Відомості Верховної Ради України. -2002.- № 32. - Ст. 225.

2. Про Інструкцію про порядок організації патрульно-постової служби Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України: Наказ Міністерства оборони України від 7 лютого 2012 р. № 252/20565 // Офіційний вісник України. - 2012. - № 17. - Ст. 633.

3. Административное право Украины (Общая часть): Учебное пособие / Ю.П. Битяк, В.В. Зуй. - Х.: Одиссей, 1999. - 325 с.

4. Гижевский В.К. Меры административного принуждения, применяемые органами внутренних дел на транспорте. - К.: НИИРИО Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1986. - 76 с.

5. Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації: Дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. - Запоріжжя, 2005. - 399 с.

6. Комзюк А.Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні: Дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. - Х., 2002. - 408 с.

Поляков С.Ю.

*кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри загальновійськових та правових дисциплін військово-юридичного факультету Національного університету "Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого"
Надійшла до редакції 16.08.2012*

УДК 342.951 (477)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ І ПІДРОЗДІЛАХ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Талалай Д. В.

Сучасний стан розвитку українського суспільства потребує подальшого вдосконалення теорії й практики державного управління. Наукова проблематика, яка склалася ще в період колишнього Радянського Союзу, майже вичерпала свої можливості. Новий час зумовив потребу наукового осмислення багатьох недосліджених проблем державного управління, що складає важливі об'єктивні умови для розробки нових теоретико-методологічних підходів для висунення відповідних гіпотез і методів наукового аналізу. Це стосується й організаційно-правових питань проходження служби в правоохоронних та інших державних органах. Сьогодні в поле зору вчених потрапляють питання з організації тих сторін державної служби, вивчення яких раніше було неможливим завдяки цілому ряду політичних обставин зі штучним обмеженням тематики, недопустимою для подібних досліджень "секретністю" тощо. Усе це змушувало емпіричну базу досліджень, виключало можли-

вість зібрати достовірну інформацію й об'єктивно оцінити реальний стан справ [1, 3].

Наукова й практична актуальність дослідження організаційно-правових засад проходження служби особовим складом Служби безпеки України (далі - СБУ) характеризується насамперед потребою підвищення ефективності діяльності державних органів взагалі й правоохоронних органів спеціального призначення зокрема, а також нагальною необхідністю підвищення якості організаційно-управлінської діяльності. Важливість таких досліджень зумовлюється також тим, що українська державність уже пройшла певний етап перевірки на витривалість і політичну гнучкість, отже, можна говорити про те, що здолані основні фактори кризового стану економіки, яка набирає темпи свого розвитку, прийняті й набули чинності нові законодавчі акти, які регулюють правоохоронну й правозастосовну діяльність відповідних державних органів. Стратегічна

© Д.В. Талалай, 2012